

**ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ**

**E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA**

Бр. 06/2024
Vol. 06/2024

**Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

София 2024

**„Е-бюлетин“ е периодично научно електронно издание на
Регионален исторически музей – София**

**“E-Bulletin” is a periodical scientific electronic edition of
Regional History Museum – Sofia**

Съставител

д-р Александър Станев (РИМ–София)

Editor

Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)

Редакционна колегия

доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова
(РИМ–София)

доц. д-р Илиана Борисова-Кацарова
(СУ „Св. Климент Охридски“)

д-р Марио Филипov (РИМ–София)

Елена Николова (РИМ–София)

Цветозар Йотов (РИМ–София)

Editorial Board

Veneta Handzhiyska-Yankulova,
Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)

Iliana Borisova-Katsarova,
Assoc. Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)

Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)

Elena Nikolova (RHM–Sofia)

Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Техническо оформление

Светлана Чолакова

Layout

Svetlana Cholakova

**Издавателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

ISSN 2603-4247

**Изисквания към авторите за подготовка на публикация / Requirements for authors
when preparing a publication: <https://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/requirements>**

Регионален исторически музей – София
Regional History Museum – Sofia

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН E-BULLETIN

<http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

<http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

Бр. 06/2024

ISSN 2603-4247

Vol. 06/2024

СЪДЪРЖАНИЕ CONTENT

АРХЕОЛОГИЯ /ARCHAEOLOGY

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МАТЕРИАЛ ОТ НЕОЛИТА И ЕНЕОЛИТА ОТ ТЕРЕННИ
ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА ПРЕЗ 2022 И 2023 Г.
Цветина Гетовска

NEOLITHIC AND ENEOLITHIC ARCHAEOLOGICAL MATERIAL FROM
FIELD SURVEY IN SOFIA MUNICIPALITY DURING 2022 AND 2023
Tsvetina Getovska

.....9–16

АНТИЧНИ ЛАМПИ ОТ ФОНДА НА НАЦИОНАЛНИЯ ПОЛИТЕХНИЧЕСКИ МУЗЕЙ
Ангелос Гугудис

ANCIENT LAMPS IN THE COLLECTION OF THE NATIONAL POLYTECHNICAL
MUSEUM
Angelos Gougudis

.....17–38

КЪСНОАНТИЧНИЯТ КОМПЛЕКС В КВ. ОБЕЛЯ (СОФИЯ) – НОВ ПОГЛЕД ВЪРХУ
ПРОУЧВАНИЯТА ОТ 60-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК
Анани Антонов

THE LATE ANTIQUE COMPLEX IN OBELIA (SOFIA) – A NEW LOOK AT
THE RESEARCHES FROM THE 1960S
Anani Antonov

.....39–62

**АРХЕОМЕТАЛУРГИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАХОДКИ ОТ БРОНЗОВАТА ЕПОХА ОТ
АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ОБЕКТ КРАЙ СЕЛО ЧУКОВЕЗЕР**

Силвия Иванова, Деян Лесигярски

**ARCHAEOMETALLURGICAL RESEARCH OF BRONZE AGE FINDS FROM
THE ARCHAEOLOGICAL SITE NEAR CHUKOVEZER**

Silviya Ivanova, Deyan Lesigyarski

.....63–76

**РЕДОВНИ ТЕРЕННИ ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА
(2022 и 2023 г.)**

Александър Станев, Методи Златков

FIELD SURVEYS IN SOFIA MUNICIPALITY IN 2022 AND 2023

Alexander Stanev, Metodi Zlatkov

.....77–169

ИСТОРИЯ / HISTORY

**ТУРИСТИЧЕСКИ ОРГАНИЗАЦИИ В СОФИЯ ЧАСТ 1: ОТ НАЧАЛОТО
НА ОРГАНИЗИРАНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ДО 50-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В.**

Марио Филипов

**TOURIST ORGANIZATIONS IN SOFIA PART 1: FROM THE BEGINNING OF
ORGANIZED TOURISM IN BULGARIA TO THE 1950S**

Mario Filipov

.....173–194

„ВЪДВОРЯВАНЕ И ИЗГНАНИЕ“ – БОНЧО МАТЕЕВ БОНЧЕВ И НЕГОВИЯТ ТРУД

Силвио Томов

“INTERMITTENT CONFINEMENT OR EXILE” – BONCHO M. BONCHEV AND HIS BOOK

Silvio Tomov

.....195–207

**СОФИЯ И СОФИЙСКИЯТ НАЧИН НА ЖИВОТ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ПИСАТЕЛЯ
КРАСИМИР ДАМЯНОВ**

Илия Мечков

**SOFIA AND THE SOFIA WAY OF LIFE IN THE WORK OF THE WRITER
KRASSIMIR DAMYANOV**

Iliya Metchkov

.....209–232

МУЗЕОЛОГИЯ / MUSEOLOGY

**КРАТКА ИСТОРИЯ НА ДЕВИЧЕСКОТО ПРАКТИЧЕСКО ПРОФЕСИОНАЛНО
УЧИЛИЩЕ „КНЯГИНЯ ЕВДОКИЯ“ – ПАВЛОВО – СОФИЯ**

Мариана Маринова

**A BRIEF HISTORY OF THE GIRLS' PRACTICAL VOCATIONAL SCHOOL
“PRINCESS EVDOKIA” – PAVLOVO – SOFIA**

Mariana Marinova

.....235–247

90 ГОДИНИ ПРИРОДЕН ПАРК „ВИТОША“

Юлия Михайлова

VITOSHA NATURE PARK – 90 YEARS

Julia Mihailova

.....249–265

БИБЛИОТЕКА НА РИМ – СОФИЯ

Бранимира Танева

LIBRARY OF THE REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA

Branimira Teneva

.....267–268

**АРХИТЕКТУРА И ГРАДОУСТРОЙСТВО / ARCHITECTURE AND
URBAN DEVELOPMENT**

ПОСЛЕДНАТА КЪЩА НА АРХИТЕКТ КОЙЧЕВ

Валентина Върбанова, Александър Лозев

THE LAST HOUSE OF ARCHITECT KOYCHEV

Valentina Varbanova, Aleksandar Lozev

.....271–284

АРХЕОЛОГИЯ
ARCHAEOLOGY

КЪСНОАНТИЧНИЯТ КОМПЛЕКС В КВ. ОБЕЛЯ (СОФИЯ) – НОВ ПОГЛЕД ВЪРХУ ПРОУЧВАНИЯТА ОТ 60-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

Анани Антонов

Вилните стопанства са сред структурите, които играят значителна роля в дискусиата относно характера на селищния живот на Балканските провинции през Късната античност. Вилите се явяват съвършено нов, „римски“ елемент в стопанската и икономическа структура на региона през античността. Привнесени от италианските земи в имперските провинции на изток, те могат да бъдат разгледани като нещо ново, своеобразен белег на романизацията.¹ В същото време трябва да се отчете спецификата на локалните физикогеографски характеристики, климат и други фактори, които представят римската вила като динамично променяща се селищна структура. В този ред на мисли, анализът на данни от проучванията на селища от типа на вилните стопанства е немислим без да бъдат отчетени микрорегионалните специфики на района, в който те попадат.

Вилното стопанство при кв. Обеля (Табл. 1: 1) е едно от осемте, регистрирани в непосредствената околност на провинциалната столица на *Dacia Mediterranea – Serdica*. Комплексът се намира на около 7 км западно от укрепената площ на града. Той е проучен чрез три археологически кампании през 1961, 1962 и 1964 г. от екип, начело с Магдалина Станчева от Музей за история на София. Комплексът остава в археологическата литература като един от напълно проучените в близкия хинтерланд на Сердика. В класификацията на римските вили от България на В. Динчев, обектът е отнесен към групата на тези възникнали без представителна част, но сдобили се с такава в последствие (Динчев 1997: 70–72).

През годините до днес, тълкуванията за обекта – неговата хронология и стопанска същност остават репер за късноантичните извънградски комплекси от типа на т.нар. *villa rustica* от територията на софийското поле. В своята същност заключенията, произтичащи от проучванията на комплекса, са поместени в относително кратка статия, която излиза от печат през 1981 г. (Станчева 1981).

---

¹ Някои автори смятат, че появата на вилните стопанства на Балканите е плод на колаборация между италианските традиции и тези на завареното тракийско население. Виж напр. Стайкова 2006: 175–186 и Димитров 1958: 684–701.

Публикацията на обекта повдига някои въпроси в научната общност, което води до рецензията на Димитър Николов, която е публикувана на следващата година (Димитров 1982: 74–76). Смятам, че внимателният прочит на данните и знанията, натрупани от позицията на времето, в комбинация с новите възможности на археологията днес, помогнаха да се хвърли светлина върху някои непознати до момента аспекти за съществуването и загиването на комплекса в кв. Обеля (София). Направените изводи нямат за цел да подложат на критика проучвателите на обекта, които безспорно са свършили съвестно и професионално работата си със способите и методологията, налична в средата на изминалия век. Ревизирането на резултатите е важно повече от всякога, особено с оглед на екстраполирането им върху обекти от пределите на софийската котловина, проучвани интензивно в следващите десетилетия. В следващото изложение ще предам познатото и не толкова познатото за този безспорно интригуващ археологически обект.

Физикогеографска характеристика на района

Комплексът е позициониран на брега на р. Какач (по която са разположени още обектите при кв. Филиповци (София) и кв. Вердикал (гр. Банкя) (Табл. 1: 1).² По този начин основателите на вилата изпъкват най-важното условие, а именно близостта до питейна вода. Педоложката картина в района на кв. Обеля, вероятно не се отличава съществено от тази на цялото Софийско поле. Основен почвен тип е смолникът, а по поречието на реките, пресичащи котловината са разпространени алувиалните почви.

Равнинният терен предоставя добри възможности за земеделие. Отличителна черта на района и в съвременното е сравнително късната жътва на зърнени култури – едва в края на месец юли. Това се обуславя от високата надморска височина и специфичните климатични условия във високото поле.

Архитектурна организация

Планът, предложен в публикацията на обекта, ни представя комплекс, съставен от 22 помещения, разположени около вътрешен двор (Табл. 1: 2). Това, според проучвателката, е завършеният вид на вилата преди нейното загиване. Началният ѝ план ще да е П-образен, без редицата помещения с номера от 18 до 22. Датата на тяхното присъединяване към архитектурния план не е прецизирана. Впечатление прави наличието на коридор, който фланкира помещението от 8 до 15 в западната и северната част на комплекса. Според предложената реконструкция, с двускатно покритие разполага целият комплекс (Табл. 1: 3). Вероятно, навеси, открити към вътрешния двор, са били разположени по протежението на южните и източните помещения (Станчева 1981: 54, 60).

Стените на комплекса са изградени от ломени камъни, споени с бял хоросан. Регистрирани са и нивелационни пояси от три реда тухлен градеж.³ Общата

---

² Виж Антонов 2022

³ Впечатление прави несъответствието с данните, посочени в полевия дневник на обекта за проучванията през 1964 г. Според наблюденията на екипа, падналите късове зидария южно от южната оградна стена на комплекса разполагат с четириредов тухлен пояс.

височина на външните стени на комплекса е изчислена от проучвателката въз основа на останките от зидове, регистрирани южно от южната външна стена на комплекса. Според Станчева височината на стените е била 4 м, а заедно с двускатния покрив над помещенията тя е възлизала на ок. 6,50 м (Станчева 1981: 60–61). Свидетелства за дървена конструкция са крепежните елементи, съхранявани и днес във фонда на РИМ София. Голям брой и разнообразни по форма са пироните, като се отличават три, които вероятно са използвани в мебелировката на комплекса, поради декоративното оформяне на тяхната глава. Правят впечателение и големи П-образни скоби (Табл. 8).

Главният вход на вилата е сложно устроен с два пасажа – за товарни коли (ширина 2,60 м) и отделен за пешеходци.⁴ Станчева предполага, че затварянето на „входа за товарни коли“ е извършвано посредством двукрила врата. Важно е да се отбележи, че под настилката на пасажа за пешеходци е засвидетелстван отводнителен канал. Настилката при входа е грижливо изпълнена, като над плочестите камъни е регистриран пласт речна баластра (Станчева 1981: 58–59).

Проучвателката определя помещенията в югозападното и североизточното крило като жилищни и домакински, а останалите като стопански и такива за съхранение (Станчева 1981: 55). Отделните сектори на комплекса са тълкувани според схващанията за предназначението на откритите движими находки и засвидетелствани съоръжения в техните очертания. Така помещения номерата 20 и 21 са идентифицирани като бански постройки (Станчева 1981: 57, 61, 69). Причина за това вероятно е хипокаустната инсталация в първото, докато данни в подкрепа на тълкуването на второто изобщо не се посочват. Сведения за размерите на помещение 20 няма, но съдейки по общия план на обекта, то е квадратно по форма с размери на страната едва около 2,50 м. Наличието на хипокаустна инсталация е единствената причина, то да бъде оприличено на „малка баня“. Подобни системи имат широко приложение в античния свят. Те са използвани в различни добиви и производства със стопанска цел. Не е изключено в случая на вилата в кв. Обеля да се касае за съоръжение от типа на т. нар. „гумно“ – сухо, защитено от влага място, където житният клас се съхранява и суши преди вършитбата. Хипокаустната инсталация не позволява проникване на влага и улеснява сушенето. Задигането на нивото на помещението, с което се съобразява и съседното помещение 21, може да се дължи на близостта на тази част от стопанството до реката. В съседното помещение е регистриран питос, което до известна степен потвърждава разсъжденията, че се касае за помещения с по-скоро складови и производствени, отколкото бански, функции.

Друг проблем на проучванията е свързан със специфични съоръжения, регистрирани в много от помещенията на комплекса. Това са т. нар. „тухлени корита“. В своята същност това са съоръжения, застлани с хоризонтално положени тухли, обикновено по шест, фланкирани от вертикално поставени тухли от същия тип (Станчева 1981: 62, фиг. 2). По този начин се оформя своеобразна

---

⁴ В отчет за проучванията през 1964 г. проучвателката предполага, че първичният, външен отвор на входа е отговарял на ширината на вътрешния му коридор – 4,00 м. Това говори за разграничаването на поне две строителни фази във втория строителен период на вилата, тъй като е трудно да повярваме, че при функционирането на комплекса с П-образен план в експлоатация е била южната порта.

площадка с перваз. Подобни инсталации са регистрирани на много обекти с късноантична датировка от България. Най-близките териториално и хронологически примери са тези от с. Мирояне и с. Драговищица (Софийско) (Чолаков 2015: 517–520; Христов 2015: 502–505). Подобни тухлени площадки в съвременната българска археология са анализирани като огнища или площадки за поставяне на преносими огнища. При вилното стопанство в кв. Обеля тези структури са приети за тухлени корита за хранене на животни. Именно на база тяхното откриване, част от помещенията в комплекса са определяни като „обори“. Такъв е случаят при помещения 1, 4, 5, 15, 22 и пространството южно от последното. Ако приемем, че това са отоплителни съоръжения, както твърди и Д. Димитров то цялостният модел на стопанството трябва да бъде преосмислен (Димитров 1982: 76). Регистрирането на още две подобни „корита“ в открития двор по дължината на северната вътрешна стена на комплекса е също любопитна подробност.

Безспорно интересно строително решение е вписването на покрит вътрешен коридор между редиците помещения от север и запад и вътрешния двор. За синхронното използване на същинските помещения и коридорното пространство говори разполагането в една ос на входовете при помещения 10 и 13 с отворите в коридора, които водят към двора. Според М. Станчева коридорът е използван не само за комуникация между отделните помещения на стопанството, но е и натоварен с жилищни/производствени функции. Интересно е намирането на 30 тежести за тъкачен стан в неговото пространство в близост до помещения 10 и 11 (точно при завоя на коридора от западното към северното отделение) (Станчева 1981: 63).

По всичко личи, че стопанството поне известно време разполага с два входа. Освен главния от юг, е регистриран вход/проход в североизточната част на комплекса между помещения 17 и 18. Това пространство е преградено в неизвестен момент преди приключване съществуването на вилата. Преграждането е извършено грубо с изграждане на две тънки стенички (Станчева 1981: 54)

Вероятно възможността за свободен достъп от североизток (тук не е засвидетелствана стена) кара проучвателката да идентифицира помещения 16 и 17 като „караулни помещения“ (Станчева 1981: 58).

Строителни преустройства и датировка

Проблемно е идентифицирането на отделни строителни фази при изграждането на стопанството. Хронологията на обекта се основава на монетните находки намерени при проучването му. Така според проучвателката комплексът е основан в първата половина на IV век (по монетен материал от времето на управление на император Константин Велики) и загива „драматично“ в средата на V век като резултат от хунските нашествия. Според Станчева на обекта няма данни за пост-вилно обитаване и животът тук приключва в 40-те години на V век (Станчева 1981: 68–69).

Редица данни, отразени както в публикацията на обекта, така и в документацията, с която имах възможността да се запозная, дават основание да се разграничат няколко строителни фази, които да разчленят монолитната хронологическа схема на обекта.

На първо място достатъчно указание за отделянето на втори строителен период е пристрояването на цялото източно отделение на вилата към първона-

чалната П-образна структура. Нещо повече, това преустройство навярно променя цялостната концепция на комплекса, като вероятно в този момент се появява монументалният вход от юг и т. нар. „караулни помещения“ от североизток при оставения проход между помещения 15 и 18.

Безспорно важен етап от развитието на плановата схема на стопанството е ограничаването на достъпа от североизток и зазиждането на прохода с две, раздалечени на почти 5 м една от друга, стени на глинена спойка. Това действие на обитателите, според проучвателката, се дължи на „тревожни слухове за нападения“. Въпросното преграждане със сигурност маркира следващ етап в развитието на комплекса. Изпълнението на строителната интервенция дава предпоставки това действие да бъде отделено хронологически (неизвестно колко) от издигането на източното крило на вилата.

При провеждането на проучванията екипът неколkokратно съобщава за регистрирането на зидове на глинена спойка, различаващи се по градеж от основното тяло на комплекса (градено в техника *opus mixtum*). Небрежно изработена стена от камък на калова/глинена спойка е регистрирана в помещение номер 18. Тя е долепена до северния основен зид на сградата, като отстои на 3,30 м от северната му стена и достига на 3,80 м във вътрешността на помещението. В помещение 19 също е засвидетелстван зид, изграден примитивно, който „дублира“ северния зид на помещението. Стена на глинена спойка е регистрирана на терен в помещение 22, както и в помещение, фигуриращо в документацията като „10-Запад от 1961 г.“. Липсата на общ план, план-квадратна мрежа и наличието единствено на окомерна скица силно затрудняват идентификацията на това помещение (и не само), както и неговото позициониране в пространството. Може обаче да се предположи, че става дума за югозападния ъгъл на помещение 15 и съответстващата му част от вътрешния коридор. Допускам, че описаната „...стеничка, изградена от камъни, тухли и керемиди на кал“ е преграждала коридорното пространство в този участък. Внимание заслужава и наблюдението на Станчева относно кръглото съоръжение (диаметър ок. 0,70 м), „набито с речни камъни и залято с хоросан“ в североизточната част на помещение 18. Ето какво пише тя за стратиграфската му позиция в полевия археологически дневник:

„На 0,51 м от западната [в публикацията северната] и на 3,39 м от северната [в публикацията източната] стена е изградено, както отбелязахме по-рано, съоръжение от червен хоросан и камък с диаметър 0,68 м, което лежи в пръстта на 0,38 м от нивото, на което сме изкопали помещението. В колонката от пръст, на която се крепи това съоръжение, личи ясно най-долната ѝ част, 10-сантиметров черен пласт. Това показва, че хоросановият кръг е изграден на това място след насипването във вътрешността на помещението на известен пласт пръст и то когато непосредствено над това (?) е лежал вече наситеният със следи от горене пласт.“ (из дневник за разкопките проведени през 1961: стр. 20).

Сведението дава основание да се допусне разграничаването на нов строителен период, който очевидно е предшестван от известни разрушения, преди окончателно загиване на комплекса. Едновременно с това в помещение 19 авторката констатира неколkokратното настилане с тухли (Станчева 1981: 57). Както виждаме, тези преустройства на подовата настилка също трябва да бъдат позиционирани във времето след изграждането на източните помещения. Нещо повече, тук става дума не за заравнено трамбовано ниво, нито за хоросаново

такова. Настилката не е устроена и с помощта на нивелирани тухли, а тя представлява „пътека от натрошени керемиди“. Логично е да си зададем въпроса, как тези покривни деструкции са попаднали в помещение 19. Задигане на подово ниво е констатирано и при помещение 13, където е регистрирано застъпване на две тухлени настилки.

Утвърдено през годините е схващането, че вилното стопанство в кв. Обеля загива при един от хунските рейдове към Софийското поле и Сердика през 40-те години на V век. М. Станчева се осланя на монетните находки, като в публикацията е отчетено, че най-късните засвидетелствани такива на обекта са тези от помещение 1 и 14 (инв. номер 46), сечени при управлението на император Хонорий (395-423). При проучването на помещение 1 е регистрирана обаче още една, по-късна монета – на император Валентиниан III (425-455) (инв. номер 2i), която произлиза от квадрат 3 (изток) (помещение 1 по общ план) и според описанието на нейното местонамиране, тя е в най-сигурния археологически контекст (сред деструкциите вследствие на пожара). За сравнение останалите две монети, регистрирани в помещението (инвентарни номера 2 и 5) (сред които в последствие е разпозната и една от времето на управление на император Хонорий) са регистрирани в първия механичен пласт на проучването. Находката от помещение 14 (кв. 9-изток), според проучвателката, лежи на подовото ниво на помещението и е сигурно стратифицирана. Още пет монети с дата в V век остават неразчетени. Прави впечатление относително малкият им дял в сравнение с тези сечени в IV век. Остава обаче високият процент неопределими находки (общо 11).

Без съмнение най-съществената археологическа ситуация на обекта, която бележи финалния етап от развитие на комплекса е документирана в помещение 21, където е регистриран човешки скелет (дължина на индивида около 1,30 м) в анатомичен порядък, затрупан от покривни деструкции (Станчева 1981: 69). Очевидно обстоятелствата около разрушаването на вилата са сварили неподготвен този обитател (?), който е затрупан от разрушенията. Пример за подобна, необичайна археологическа ситуация има от отстоящия на едва около 10 км обект в м. Градището – гр. Костинброд. В пост-вилното селище, което наследява резиденциалния комплекс, е регистриран случай на два човешки индивида, затрупани от разрушенията на сграда с паянтов градеж, издигната между помещения I21-I22 на римската резиденция (Динчев 2003: 62–63). Разрушенията на пост-вилното селище в м. Градището са обвързани с хунски рейдове от края на 60-те – началото на 70-те години на V век. От ранновизантийското укрепено селище на комплекса при гр. Костинброд също имаме сведения за инцидентни разрушения. Доказателство за това са проучените два конски скелета на приземния етаж (конюшня) на Сградата III/6 (Динчев 2003: 83). Разрушенията от последния етап на съществуване на Кратискара не могат да бъдат прецизирани, но техният проучвател смята, че краят на живота на това място е белязан от аваро-славянските нашествия от 80-те години на VI век.

Наличната информация от публикацията и документацията на вилата при Обеля не позволяват да бъде направена ревизия на датировката на обекта. Някои сведения могат да хвърлят светлина върху обстоятелствата, при които вилата спира своето съществуване. На първо място впечатление прави документирането на най-големите разрушения в комплекса в неговата източна и южна част. В помещения 1, 2, 3, 4, 5, 18, 19, 20, 21 и 22 са засвидетелствани най-същест-

вените следи от пожар. Интересно е да се отбележи, че именно в тези две крила са регистрирани и повечето т. нар. тухлени корита. Осен това в помещение № 3, което е идентифицирано като втора баня в комплекса, е регистрирано масивно отоплително съоръжение.

От друга страна описът на разрушенията на вилата също съдържа любопитни данни. Късовете от зидове, паднали южно от южната външна стена на обекта, са толкова масивни, че по техните размери Станчева възстановява цялостната височина на външния зид. Подобни деструкции са отбелязани южно от помещение 1, 4 и 5. При помещение 6 е засвидетелствана същата археологическа ситуация с тази разлика, че зидът е поддал на север, към вътрешния двор. Разрушенията са обяснени с бушуващия в помещенията силен пожар. Такива деструкции могат да бъдат резултат и от стихийно бедствие, каквото е земетресението. На друг обект в Софийското поле – този при с. Драговищица – също има данни за сходно явление (Христов 2015: 503). Последните проучвания на късноантичния стопански комплекс в землището на с. Мирояне сочат за подобно явление, причинило разрушения във вътрешния двор (Чолаков, Райчева 2021: 843). Проучванията на обект метростанция 8-II в София дават основание да се предположи, че „последният просперитет на Сердика“ – периодът V – край на VI, приключва със значителни разрушения, за които проучвателите смятат, че могат да са резултат от земетресение (Иванов 2011: 318). Комес Марцелин ни съобщава за унищожително земетресение в Дардания от 518 г., когато тежки удари понася столицата на провинцията Скупи (Јованова 2008: 24). Съдейки по последствията, които нанася този земетръс, може да се предположи, че той е бил усетен и в провинциалната територия на Вътрешна Дакия, отстояща на едва ок. 30 км от Скупи (района на дн. Куманово – Северна Македония и Браня – Сърбия). Освен в главния град на провинцията, сериозни щети са документирани при 24 крепости. Сведението е интересно с това, че дава информация за човешки жертви в следствие от земетресението (ЛИБИ 1958: 316). Подобни щети са засвидетелствани в главния град на Macedonia Secunda – Stobi. Изследователите изолират стратиграфски три земни труса, които имат важна роля в развитието на града през Късната античност. Първите разрушения свързани с тектонски движения са отнесени към 300 г. или самото начало на IV век. Този катаклизъм не е отразен в изворите и щетите от него могат да бъдат идентифицирани единствено на терен. Земетресението от 518 г. в Дардания е добре известно от писмените извори (ЛИБИ 1958: 316–317). Според археологическите доказателства то засяга осезаемо и Стоби, отдалечен на 80 км южно от столицата на Дардания – Скупи. Трето тектонско движение, явно бележи края на обитаването на града в неговата последна фаза. Разрушенията от него се датират в самия край на VI – началото на VII век. Най-красноречивите следи от това опустошително бедствие са дванайсетте регистрирани човешки скелета, под останките на срутените сгради (Pavlovski, Blaževska 2017/2018).

Две находки, които имах възможността да обработя говорят за средновековно присъствие в пределите на късноантични комплекс. Това са две паничковидни или чашковидни тежести-еталони (екзагии). Подобни според специалистите могат да бъдат отнесени в сравнително широките граници между X и XIV век (Владиминова-Аладжова 2010: 680) (Табл. 9: 7).

Стопански живот и бит

Спорните моменти по отношение стратиграфията и датировката на обекта са основна пречка да прецизираме хронологически данните за ангажираност на труда във вилното стопанство. На практика намерените сечива и съоръжения отразяват едва финалния етап на експлоатация на комплекса. Освен това рядко е отбелязвана стратиграфската позиция на находките – дали те са на подовото ниво на даденото помещение или не (а и от къде произлизат изобщо). Ето защо към тълкуването на данните за производство и добив трябва да се подходи изключително внимателно.

На първо място трябва да се отбележи регистрирането на многобройни фрагменти от хромели. Ако местонамирането им бъде нанесено на общия план на вилата, то изглежда, че съществуват зависимости в тяхното позициониране. Всички находки са регистрирани в помещения, разположени по северното и западното крило на комплекса. Фрагмент е регистриран в т. нар. помещение 10-север, което, според окомерната скица, обхваща част от помещение 15 и крайните североизточни части на вътрешния коридор. В инвентарната книга се появява информация за „половин хромел“ от помещение 11-север (споменато единствено тук). Вероятно става дума за помещение 14, което е частично изследвано през 1961 г. Фрагменти от подобни съоръжения са регистрирани още в помещение 14 (2 бр.), помещение 13 (2 бр.) и помещение 12 (1 бр.) в северното отделение на комплекса. Части от хромели са регистрирани в помещения 3 и 5 юг (?) (по общ план това вероятно са помещения 10 и 8) в западната част на вилата. Една единствена находка произлиза от пределите на помещение 4 в южната част на вилата.

На фона на многобройните съоръжения за смилане на зърното, данните за зърнопроизводство са оскъдни. Единствената находка, свързана с добив на житни култури, е сърпът, регистриран в помещение 18. В публикацията на обекта е споменато намирането и на лемеж тип 5 по Чолаков/ ВЗ по Хенинг, който имах възможността да обработя лично (Табл. 2: 1) (Чолаков 2010: 29–32). Сред оръдията на труда за обработка на почвата е и едно черясло (Табл. 2: 2) (Чолаков 2010: 36–38).⁵

Липсата на находки, свързани с отглеждането и обработката на житни култури, е обяснена от проучвателката с „изравянето на оцелели предмети, преди всичко железни сечива и инструменти“ след окончателното разрушаване на вилата (Станчева 1981:62).⁶ Вероятно част от житните храни, необходими за изхранването на ангажираните с труда във вилата, са набавяни чрез доставки. В тази връзка обаче, важно е уточнението, че процентът разпознати фрагменти от амфорна тара също е нисък (Станчева 1981: 66).

Сред останалите оръдия на труда, правят впечатление чук тип 1 по Чолакови или чекич тип С по Попович (Табл. 2: 3), брадва тип 3 по Чолаков или секира-чекич тип А по Попович (Табл. 2: 4), мотика 9 по Чолаков/ К9 по Хенинг

⁵ Виж също Henning 1987.

⁶ Това обяснение е малко вероятно. При работата ми с предметите от желязо и медна сплав, произлизащи от обекта, имах възможността да се запозная с голяма част от археологическия материал. Масивни предмети от метал са намерени на редица места при проучванията на вилата – инструменти, сечива и др. Голям е броят на крепежните елементи. Предполагаме „преравяне за метал“, според мен, е неприемлив довод за липсата на земеделски инвентар.

(Табл.2. 5), мотика тип 14 по Чолаков/ L2 по Хенинг (Табл. 2: 6) и още един чук – тип 4 по Чолаков – чекич тип А, вар. В по Попович (Табл. 3: 1) (Станчева 1981: обр. 15а, в; обр. 13д, обр. 13г; Чолаков 2010: 110, 70, 120, 111)⁷. Първите три са регистрирани в помещение 18, а кирката в съседното 19. Единични предмети са намерени в помещения 12 (косер тип 3 по Чолаков/ G 1b по Хенинг) (инв. номер 87) (Табл. 3: 2), 7 (ножица тип 1 по Чолаков/ Q 5 по Хенинг) (инв. номер 129) (Табл. 3: 6), 15 (длето и „брадвичка“) (инв. номера 20i и 66) (Табл. 2: 6)⁸. Без конкретно местонамиране е една огрибка (Табл. 3: 3), както и голям звънец тип 2 по Чолаков (хлопка) (Табл. 3: 5) (Чолаков 2010: 47, 90–91). Тук очевидно не могат да бъдат разграничени каквито и да било производствени зони, единствено може да се разграничи съхранението на повечето от сечивата в помещение номер 18.

Многобройните находки на тежести за тъкачен стан и прешлени за вретено доказват наличието на ограничена до задоволяване нуждите на обитателите текстилна „промишленост“. Освен 30-те тежести за стан, регистрирани в коридорното пространство при помещения 10 и 11, единични находки са регистрирани в помещения 18 (3 бр.), 17 (2 бр.), 12 (2 бр.), 14 (3 бр. + 3 бр. (?)) в северното крило, и помещения 1 (2 бр.), 4 (1 бр.), 5 (1 бр.) и 7 (1 бр.) в източното крило на вилата. Набива се на очи почти пълното отсъствие на тежести за стан в западното крило на вилата, от където произлиза само една находка в помещение 8 (?).

Предачеството на обекта е документирано чрез многобройните находки на прешлени за вретено. Тук отново не могат да бъдат направени заключения на база единствено местонамирането на находките. От общо 12 регистрирани артефакта, два произлизат от южните (пом. 1 и 5), а едва един от западните помещения (пом. 9 (?)). Най-много – три – са регистрирани в помещение 14.

Към стопанския живот и бита на обитателите има група находки, представляваща сегменти от вериги, механизми за врата и халки (Табл. 7). С доза вероятност може да се предположи, че първите са свързани непосредствено с отглеждането на животни в комплекса.

Сред находките правят впечатление два обкова от медна сплав (Табл. 9: 1-2). В запазената им повърхност личат нитове и останалите дупки за прикрепяне. Представители на художествената обработка на метала са една ажурна апликация и част от многосъставен накит (?), изработени от медна сплав (Табл. 9: 5-6). От обекта произхожда един предмет, напomniaщ като форма много на малка наковалня тип 2 по Чолаков (Чолаков 2010: 142). Друга находка по устройство и размери отговаря на описанието на античните пергели (Чолаков 2010: 147).

Основно перо в икономическото развитие на стопанството изглежда е животновъдството. Регистрираните четири скелета на едри преживни животни потвърждават това.⁹ Костите на всички индивиди носят белезите от човешка

---

⁷ Виж също Поповић 1988 и Henning 1987.

⁸ От обекта произхождат два косера, трудно е да се каже със сигурност кой от тях е открит в помещение 12. И двата са позиционирани на таб. 3. От обекта произхожда и едно длето (Табл. 2: 6), дали обаче се касае за това, открито в пом.15 е трудно да се прецени.

⁹ Документирани са два скелета на едри преживни животни в анатомичен порядък в помещения 18 и 7. В документацията има бегло споменаване за още един скелет, регистриран в дворното пространство. В пом. 12 са регистрирани следи от големи части от трупа на едро преживно животно.

намеса. Индивидът, регистриран в помещение 18, е одран с отстранени копита и рога. На аналогична археологическа ситуация се натъква екипът през 1964 г., когато в помещение 7, в неговия югоизточен ъгъл, е регистриран скелет на теле в анатомичен порядък. Според проф. Ст. Иванов, извършил демонтирането на костния материал, животното е одрано с отстранени рога и копита, подобно на екземпляра в помещение 18, проучен през 1961 г.

Големи части от скелет на крава (?) са регистрирани и в североизточния ъгъл на помещение 12. Индивидът представя последващ етап от обработката на месото. Тук са засвидетелствани големи късове от животното. Останките вероятно представят процеса на първичното транжиране на месото.

Изследователите са на мнение, че скелетните останки от животни са свидетелство за разграбването на вилата. Станчева смята, че едрите преживни са избити от нападателите (хунски отряд) преди пълното разрушение на комплекса.

Силно negliжирана група от находки, произлизащи от вилата, представлява тази на железните ножове (Табл. 4: 1-4). На обекта през трите години на проучвания са регистрирани 22 ножа с различна големина. Половината от тях (11) са регистрирани в две от помещенията на вилата – помещение 12 (3 бр.) и помещение 14 (8 бр.). По два ножа са регистрирани в помещения 15 и 17, а един в помещение 13. Единични находки са регистрирани в помещенията по южната линия на комплекса, а едно единствено ножче произлиза от помещение 8 в западното крило на вилата. Прави впечатление вариативността във формите на част от ножовете (съдейки по скици приложени в документацията). Наличието на такива с форма, подобна на съвременните ножове за дране и др., създава впечатление за богатия инвентар на комплекса в това отношение. Прави впечатление отсъствието на сатър сред археологическия материал, регистриран на обекта. Инструментът е схващан от специалистите, като едно от основните нововъведения в обработката на месо през римската епоха, а наличието му обикновено е индикация за специализацията в касапска и месарска дейност (Seetah 2004: 27). Надгробни епиграфски паметници от Остия и Рим показват част от инструментариума на един *lanius* (месар/касапин), където неизменно, наред с разнообразните ножове, присъства и сатър (Табл. 4: 1-2). През римската епоха той е с асиметрично острие, което го прави универсален уред в ръцете на касапите. С него може да се кълца, както и да се реже под ъгъл. Работата с един и същ инструмент през цялото време на работа, значително би намалила времето и усилията при разфасоване. Отсъствието на подобна, наглед неизменна част от инвентара на *lanius*-а, може да бъде компенсирана, но с цената на по-времеемко и трудоемко разчленяване на трупа на животното. При по-примитивното транжиране с набор от ножове е нужно да се следват сухожилните връзки. Това значително би забавило процеса (Seetah 2004: 29–30). Може да се допусне, че голямата брадва топор, както и каменният постамент, регистрирани в пом. 18, могат да бъдат обвързани с разфасоването на месото. Намерените куки (Табл. 6: 1-3) биха могли да служат за окачването му.

Групата находки, свързана с обработката на месо насочва към предполагаема спецификация на труда във вилното стопанство, а именно отглеждането на рогат добитък и неговото разфасоване на място. Дали добивите са предназначени за задоволяване на нуждите на самата вила или в този поминък се корени икономическият ѝ облик в Софийското поле, не може да се каже от наличната

информация. Със сигурност може да се отбележи, че засвидетелстваните останки в помещения 18 и 7 представят поне два индивида, готови за непосредствена консумация в един и същ момент – моментът на загиване на селищната структура. Ако се вземат предвид и по-скоро складираният късове месо в помещение 12, то е разполагало със съществени запаси от говеждо месо, част от които вероятно са предвидени за пласиране на пазара. В този ред на мисли, съществуването на подобни пазари за животинска продукция са споменати от Йоан Малала на някои второстепенни площадни пространства в Антиохия през VI век. Тези тържища за прясно месо са изтеглени от централния площад, най-вече за да бъдат избегнати неприятните миризми от закланите животни. Съчетаването на пазар и кланица е засвидетелствано и на други места през Късната античност. Подобни пазарни пространства са известни и в Неапол до средата на VI век, Филипи до 550 г. и Гераса до ок. средата на VI век (Lavan 2012: 342). Вероятно подобни тържища трябва да бъдат търсени на близка дистанция от града. Това е позволявало захранването на основния провинциален град с прясно месо. Много е възможно локалните градски пазари да са снабдявани с прясно разфасовано месо от близките стопанства (Curtis 2001: 398).¹⁰ Без да можем да допуснем със сигурност идентификацията на обекта като *laniēna* (кланица), то редица доказателства потвърждават работата и пребиваването на поне един *lanius* в комплекса.

Ограничената укрепена площ на Сердика вероятно не е позволявала развитието на подобен месарски пазар зад крепостните стени, основно поради хигиенни съображения. Ето защо може да се допусне съчетаването на няколко функции при комплекса от кв. Обеля, една от които може да бъде именно тържище/пазар, специализиран в дистрибуцията на месо. Вероятно предлагането на животински продукти е било с доста по-голям мащаб, но до момента няма сведения за съоръжения за добив на други суровини, произлизащи от отглеждането на животни (млечни продукти например).

Заклучение

Вилното стопанство в кв. Обеля вероятно ще остане основен репер и обект, с който ще бъдат сравнявани всички вече проучени, проучвани към настоящия момент и проучвани за в бъдеще комплекси, идентифицирани като *villa rustica*. Приведените данни поставят големи въпросителни около хронологията на обекта – неговата начална дата, фазите на неговото развитие и най-вече обстоятелствата около неговото унищожение. Както бе отбелязано, има и редица доводи да се допусне раздробяването на неговата хронологическа структура на няколко строителни периода. От друга страна проучването на помещенията „до подово ниво“ е причина за оскъдицата от информация относно наличието на по-ранно обитаване на това място (нещо отбелязано и в рецензията на Д. Димитров)¹¹. Стереотипът за земеделската ангажираност на вилните стопанства също може да се постави под въпрос. Както самата авторка отбелязва, находките на земе-

---

¹⁰ Виж също Chavarria, Lewit 2004:15 и цит. лит.: относно обекта Valdetorres Del Jarama (Испания), където J. Arce, предполага идентификацията му като пазар, а не вила, каквото е традиционното схващане.

¹¹ Виж Димитров 1982.

делски сечива от обекта са твърде малко. Обработката на находките от неблагороден метал показва огромното им разнообразие и относително големия им брой. Сравнението по отношение количеството метални находки с обнародваните в последните години комплекси в кв. Хаджи Димитър (София) и кв. Вердикал (гр. Банкя) е красноречиво в полза на този в кв. Обеля. На база обработеният материал и данните от проучванията не бива да се пренебрегва възможността стопанството да е специализирано в отглеждането на рогат добитък и дистрибуцията на говеждо месо.

Сравнително рядката археологическа ситуация на затрупан при разрушения човешки индивид е с висока концентрация в западното Софийско поле. Изглежда, че при всички случаи става дума за моментално събитие, оставило след себе си затворени археологически комплекси. Обитателите изглежда са нямали никаква възможност да реагират. По правило тези събития са свързани с варварски нашествия и операции на малки отряди от средата на петото столетие. Концентрацията на сходни археологически ситуации от софийското поле, дава основание да се предположи, че поне част от тях могат да се обвържат с едно и също събитие. В този ред на мисли не бива да се изключва възможността щетите на комплексите да са свързани с неотразено в писмените извори локално природно бедствие – земетресение, което да е изненадало обитателите на стопанствата в околностите на *Serdica*.

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

Антонов 2022: А. Антонов. *Късноантичният комплекс в кв. Вердикал, гр. Банкя – данни и материали от проучванията през 1981 г.* – В: *Електронен бюлетин на РИМ–София*, 5, 2022, с. 17–42.

Владиминова-Аладжова 2010: Д. Владиминова-Аладжова. *Средновековни тежести-еталони (екзагии) от България.* – In: *Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis*. Vol.5. София, с. 679–694.

Димитров 1982: Д. Димитров. *Някои бележки по интерпретацията и датировката на вилата в кв. Обеля.* – В: *Археология*, 3–4, 1982, с.74–76.

Димитров 1958: Д. П. Димитров. *За укрепените вили и резиденции у траките в предримската епоха.* В: *Изследвания в чест на акад. Д. Дечев.* – In: *Studia in honorem acad. D. Dečev*, София, 1958, с. 683–699.

Динчев 1997: В. Динчев. *Римските вили в днешната българска територия.* София, 1997.

Динчев 2003: В. Динчев. *Късноримската резиденция SECRETISCA и ранновизантийското селище KRATISKARA (Археологическите проучвания в м. Градището през 1990–1994 г.) (= Разкопки и проучвания. Т. XXX).* София, 2003.

Иванов 2011: М. Иванов. *Обект „Метростанция 8 - II“ гр. София, Античен период.* – В: *Археологически открития и разкопки през 2010 г.* София, 2011, с. 316–319.

ЛИБИ I. *Латински извори за българската история.* Т. I. София. 1958.

Поповић 1988: И. Поповић. *Античко оруђе од гвожђа у Србији.* Београд, 1988.

Стайкова 2007: И. Стайкова. *Вилните имена в градската територия на Пауталия и техните собственици.* – В: *Известия на Исторически музей – Кюстендил.* Т. XII. Кюстендил, 2007, с. 175–189.

Станчева 1981: М. Станчева. *Вила рустика в кв. „Обеля“ в София.* – В: *Археология*, 1–2, 1981, с. 52–71.

Христов, Будакова 2015: М. Христов, В. Будакова. *Спасителни археологически проучвания на обект номер - 4 на междусистемна газова връзка България - Сърбия км 13+650 – 13+800, с. Драговищица, Община Костинброд.* – В: *Археологически открития и разкопки през 2014 г.* София, 2015, с. 502–505.

Чолаков 2010: И. Чолаков. *Римски и ранновизантийски метални инструменти от територията на България.* НОУС.

Чолаков, Славчев 2015: И. Чолаков, В. Славчев. *Археологически проучвания на обект номер - 2 (км 7+250 – 7+290) по трасето на междусистемна газова връзка България - Сърбия, с. Мирояне, Столична община.* – В: *Археологически открития и разкопки през 2014 г.* София, 2015, с. 517–520.

Чолаков, Райчева 2021: И. Чолаков, М. Райчева. *Археологическо проучване на обект „Късноантичен стопански комплекс“ в землището на с. Мирояне, Столична община.* – В: *Археологически открития и разкопки през 2020 г.* София, 2021, с. 843–847.

Chavarria, Lewit 2004: A. Chavarria, T. Lewit *Archaeological research on the late antique countryside: A bibliographic essay.*

Curtis 2001: R. Curtis. *Ancient food technology.* Brill, 2001.

Hening 1987: J. Henning. *Südosteuropa zwischen Antike und Mittelalter: archäologische Beiträge zur Landwirtschaft des 1. Jahrtausends u. Z.* Berlin, 1987.

Јованова 2008: Л. Јованова. *Scupi – Colonia Flavia Scupinorum.* Скопје, 2008.

Lavan 2012: L. Lavan. *Polis to Emporion? Retail and regulation in the Late Antique City.* In: *Trade and Markets in Byzantium* ed. by Cécile Morrisson. Dumbarton Oaks Byzantine Symposia and Colloquia.

Pavlovski, Blaževska 2017/2018: G. Pavlovski, S. Blaževska. *Archaeological Evidence for*

Earthquakes at Stobi, In: *Monumenta 2/3*, MASA, Skopje 2017/2018, 49–82.

Seetah 2002: K. Seetah. *A multidisciplinary approach to Romano-British cattle butchery*. In: *Integrating Zooarchaeology*. M. Maltby (ed.), Oxford, 109–116.

Seetah 2004: K. Seetah. *Meat in History – The Butchery trade in the Romano-British period*. In: *Food and History 2*, 19–33.

S U M M A R Y

THE LATE ANTIQUE COMPLEX IN OBELIA (SOFIA) - A NEW LOOK AT THE RESEARCHES FROM THE 1960S

Anani Antonov

The *villa rustica* in Obelya (Sofia) is one of the eight similar sites in the immediate vicinity of the provincial capital of *Dacia Mediterranea* in the Late Antiquity – Serdica. The complex is located 7 km west of the fortified area of the city. It has been excavated during three archaeological campaigns: in 1961, 1962, and 1964. In the archaeological literature the complex is counted among the fully explored ones in the vicinity of Serdica. Through the years, the interpretations of the chronology and the economic development of the site became a benchmark of all the *villae rusticae* in the proximity of present-day Sofia. In 1981 the results of the excavations have been published in a relatively short article.

Several aspects of the villa in Obelya piqued my interest. That's why I decided to get acquainted personally with the documentation and some of the metal finds stored in Sofia Museum.

The analysis showed some new possibilities for the end of the life in this place, traditionally associated with the Huns invasions in the middle of the 5th century AD. Also, some finds, and archaeological situations suggest the economic specialization of the complex. The obtained information allows us to assume that in its last period the site functioned as a slaughterhouse (*laniena*) and/or meat market (*macellum*).

Ключови: Късна античност, римска вила, Обеля, София, Сердика, Средиземна Дакия.
Key words: Late Antiquity, roman villa, Obelya, Sofia, Serdica, Dacia Mediterranea.

A B T O P

д-р Анани Антонов

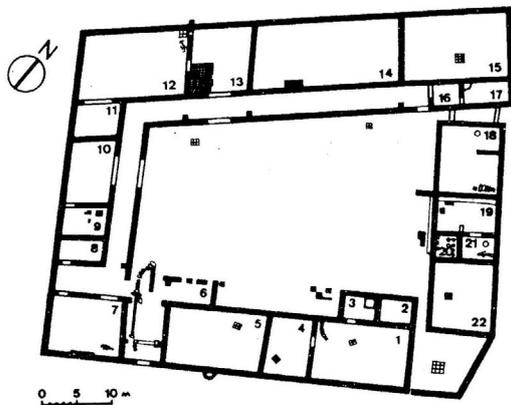
Национален археологически институт с
музей при Българска академия на науките
anani_antonov@abv.bg

Anani Antonov, PhD

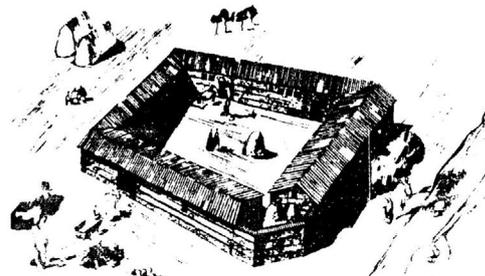
National Archaeological Institute with
Museum Bulgarian Academy of Sciences
anani_antonov@abv.b

1.

2.

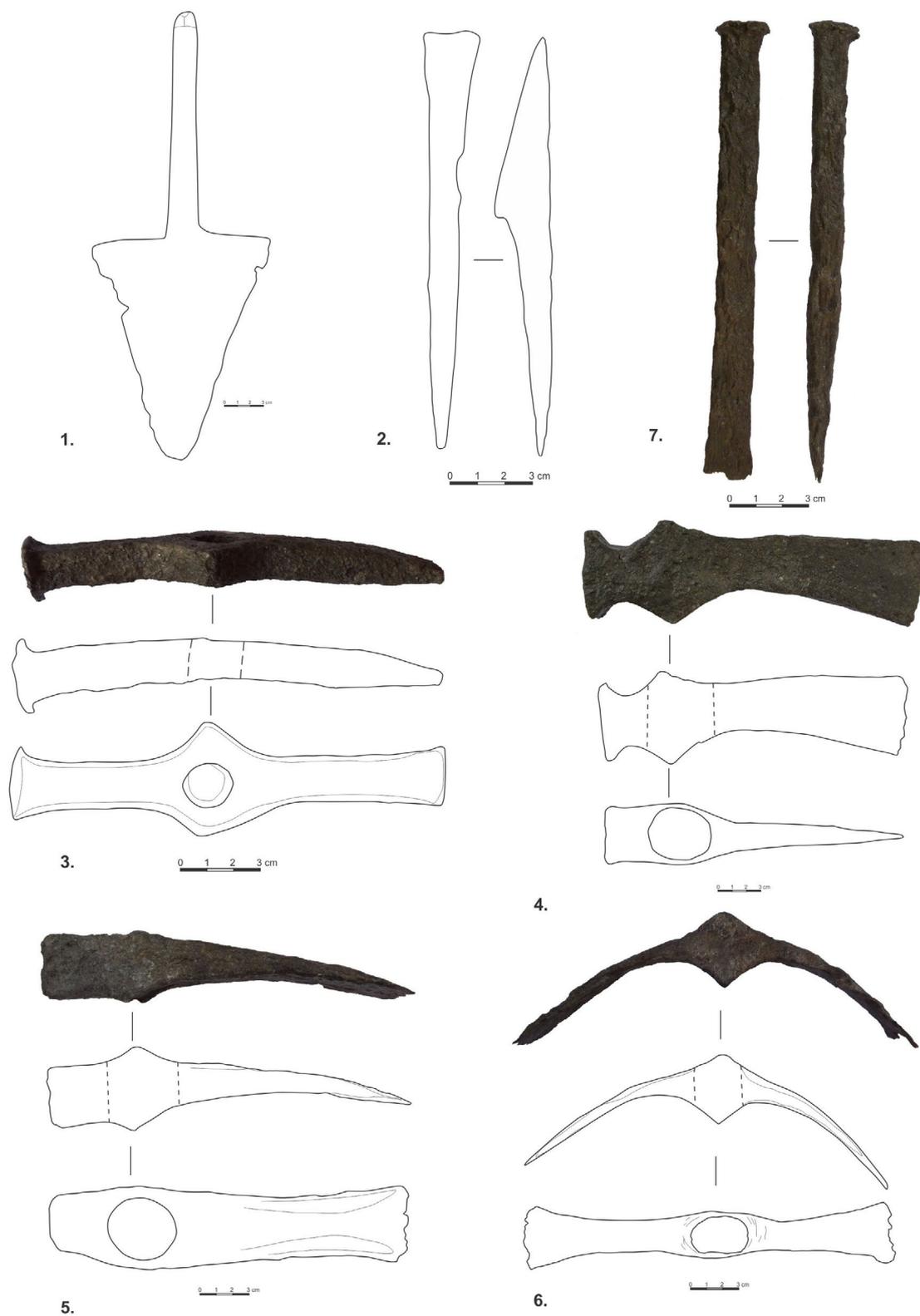

3.

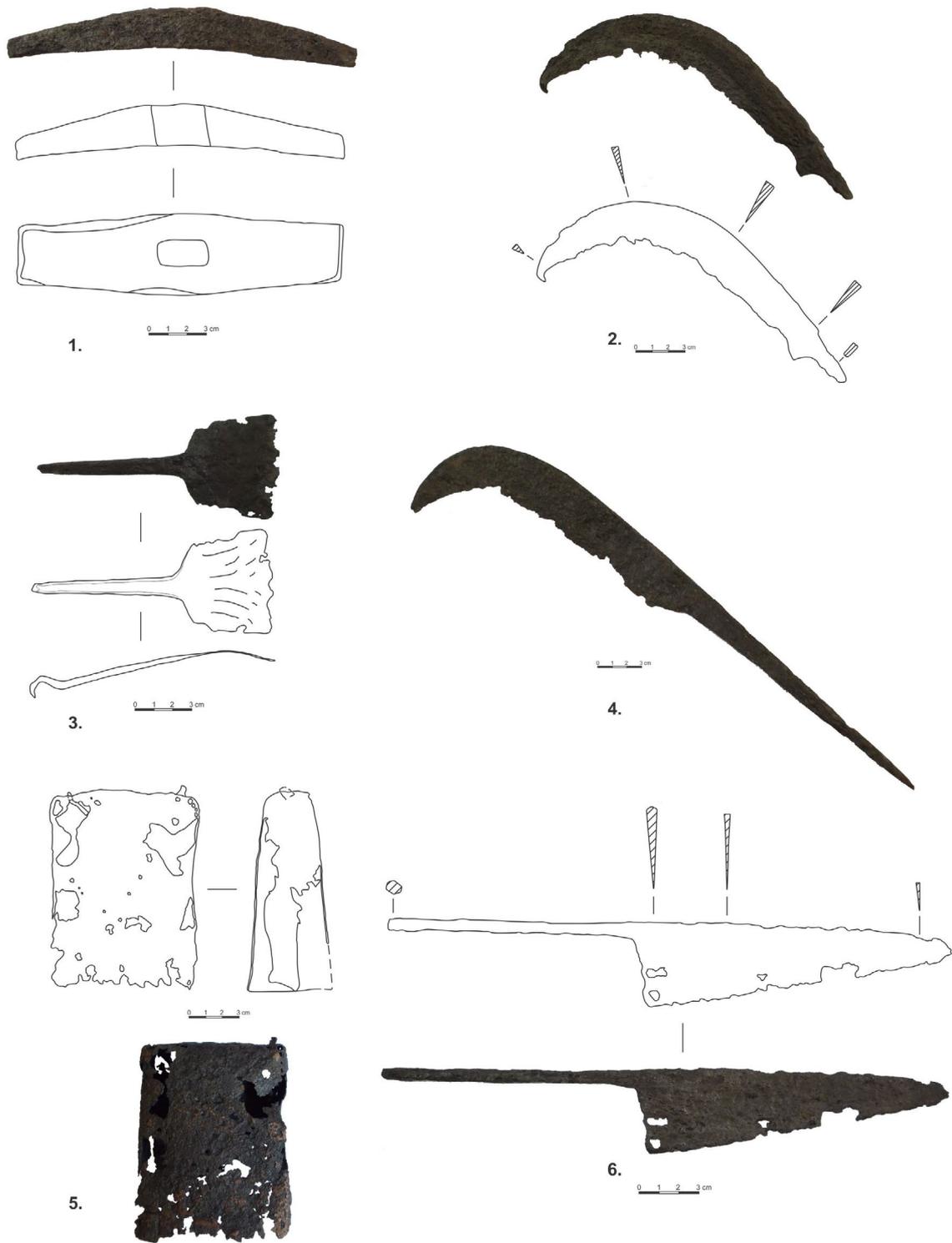
Таб. 1. 1.Обекти от типа на „римските вили“ от територията на софийското поле –
1. Драговищица, 2. Костинброд, 3. Мирояне, 4. гр. Банкя (кв. Вердикал), 5. гр. София (кв. Филиповци),
6. гр. София (кв. Обеля), 7. гр. София (кв. Хаджи Димитър), 8. гр. София (кв. Бусманци).

2. Архитектурен план на комплексът в кв. Обеля (Станчева 1981: 54, Обр. 2).

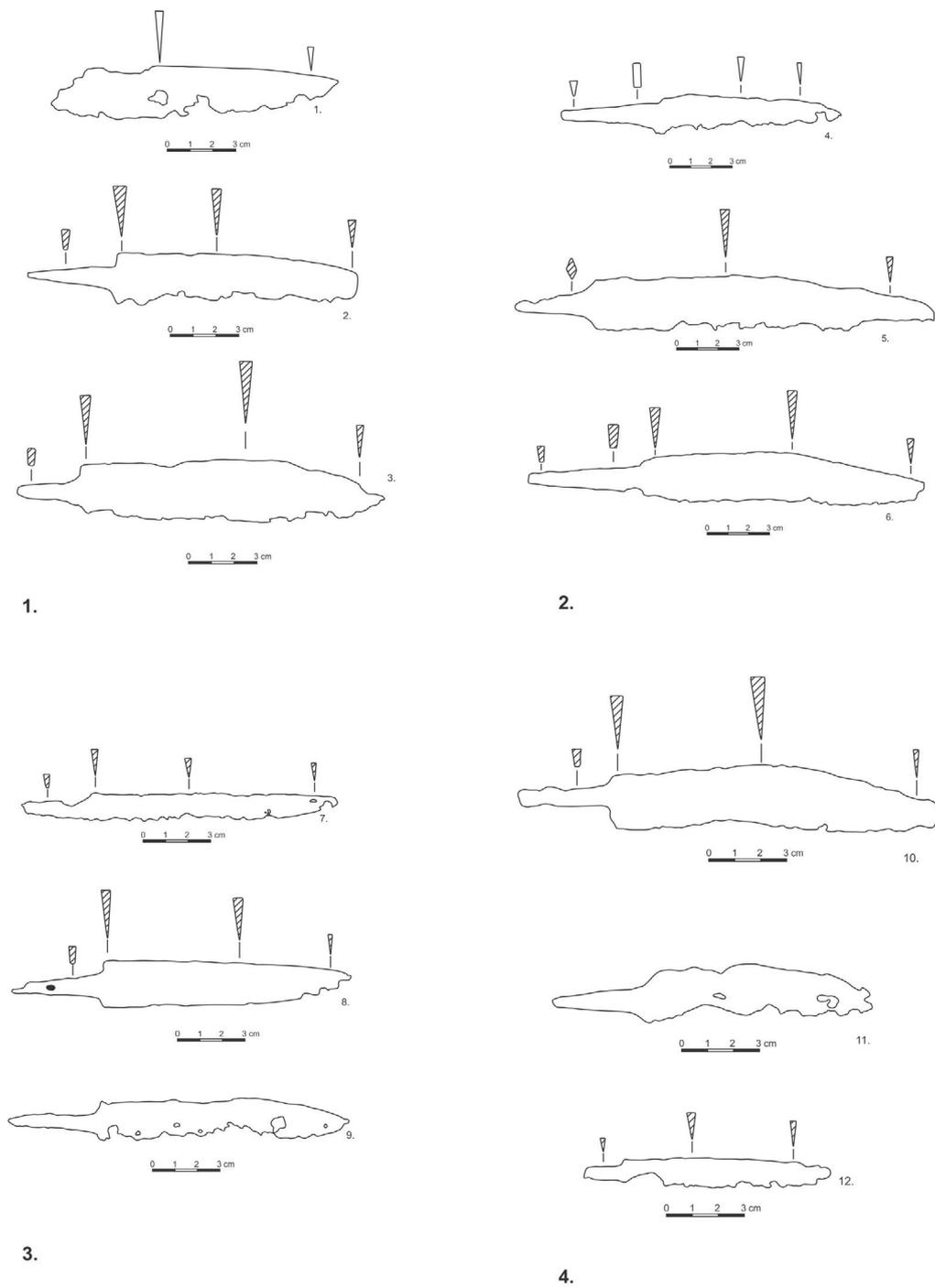
3. Архитектурна реконструкция на комплекса в кв. Обеля (Станчева 1981: 54, обр. 11)

Таб. 2. Оръдия на труда от обекта в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)

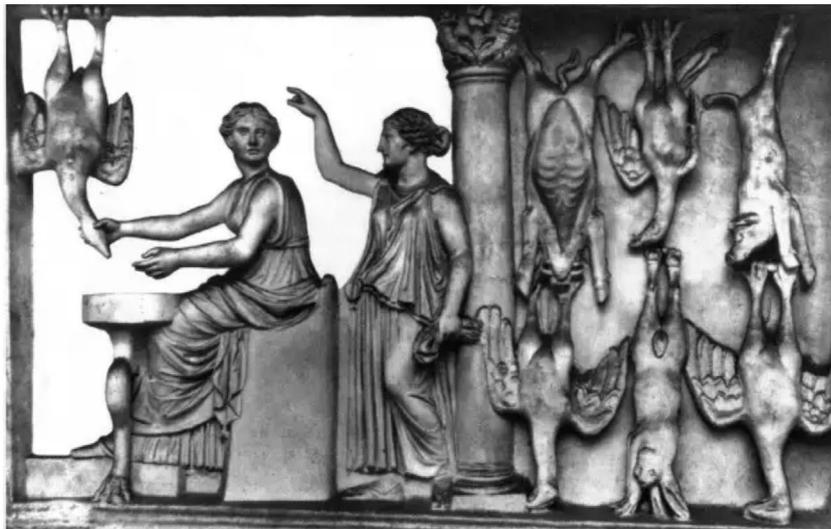
Таб. 3. Оръдия на труда от обекта в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)

Таб. 4. Ножове, произхождащи от комплекса в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)

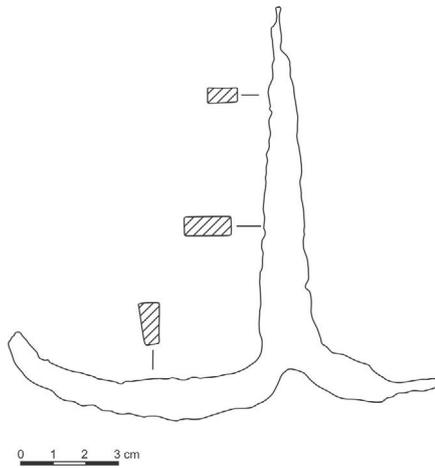

1.

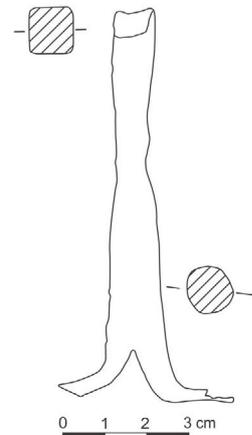

2.

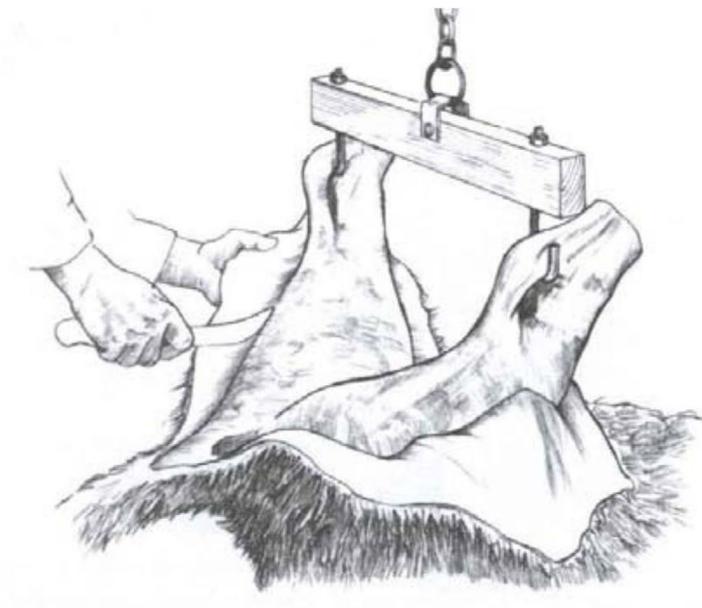
Таб. 5. Епиграфски паметници, изобразяващи сцени от всекидневието в пазари за месо. 1. Епиграфски паметник от Остия, представящ работата в кланица (Seetah 2004: Fig.2). 2. Епиграфски паметник от Рим, представящ работата в кланица (Seetah 2004: Fig.1)

1.

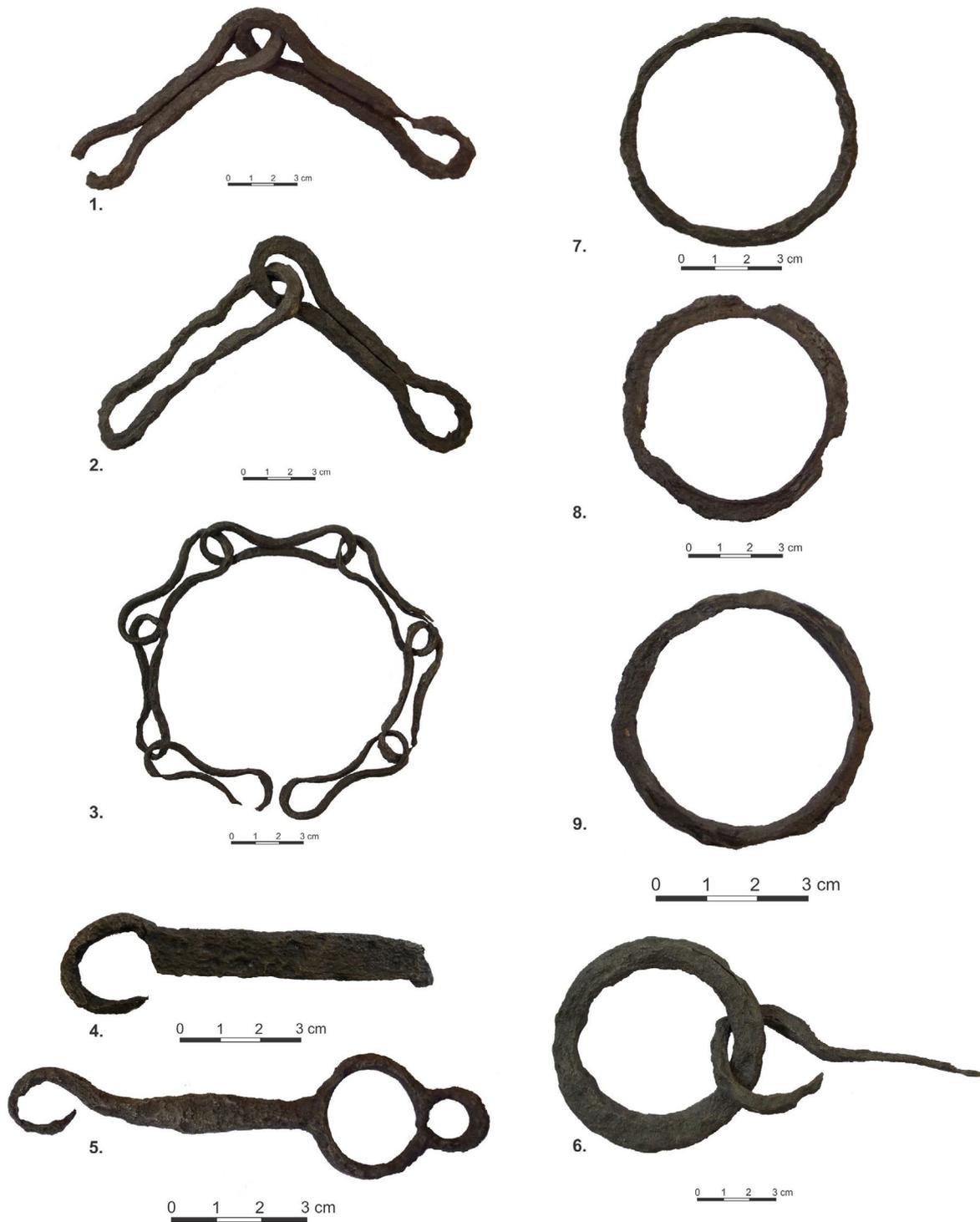

2.

3.

Таб. 6. Средства за окачане и възможната им използване в процеса по транжиране. 3. Ролята на куките за окачане в процеса на дране на едри преживни животни (Seetah 2002: Fig. 13.1)

Таб. 7. Метални находки, произлизащи от комплекса в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)

Таб. 8. Крепежни елементи, произлизащи от комплекса в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)

Таб. 9. Метални находки, произлизащи от комплекса в кв. Обеля (изготвил А. Антонов)